

En tingsrätts handläggning av ett mål om umgängesrätt m.m. där svaranden hade s.k. fingerade personuppgifter

---

I ett beslut den 6 december 1999 anförde chefsJO Eklundh bl.a. följande.

Anmälan

I en anmälan till JO framförde AA klagomål mot att han, trots att han i en dom från Stockholms tingsrätt har medgivits umgängesrätt med sin son, inte får träffa sin son eftersom modern har skyddad identitet och adress.

Utredning

Stockholms tingsrätts, avd. 7, mål T – – – inforrades. Av handlingarna i målet framgår bl.a. följande.

AA och BB har varit gifta med varandra och har tillsammans sonen CC, född år 1991. Den 13 oktober 1994 dömde Hedemora tingsrätt till äktenskapsskillnad mellan makarna och anförtrorde BB vårdnaden om CC Hedemora tingsrätt lämnade i en dom den 19 september 1996 AA:s yrkande om umgängesrätt med CC utan bifall. Svea hovrätt, avd. 12, som den 9 februari 1996 fastställde tingsrättens domslut, anförde bl.a. följande. ”I enlighet med tingsrättens bedömning finns det anledning att befara att AA återigen olovligen bortför CC. Härtill kommer att ett umgänge i närvaro av kontaktperson torde vara praktiskt ogenomförbart med hänsyn till att BB bytt identitet och det är ovisst var hon och CC befinner sig.”

I maj 1997 väckte AA på nytt talan vid Hedemora tingsrätt om rätt till umgänge med sin son. Tingsrätten förelade chefen för Lokala skattekontoret i Avesta att uppge i vilken kommun CC var folkbokförd samt huruvida adressen till Lokala skattekontoret kunde användas för delgivning av handlingar i målet. Skattemyndigheten i Dalarnas län meddelade tingsrätten att berörd person var registrerad som obefintlig i myndighetens register och att post till denne vidare sänds till Rikspolisstyrelsen. Tingsrätten överlämnade, med stöd av 10 kap. 20 a § rättegångsbalken och 6 kap. 17 § första stycket föräldrabalken, målet till Stockholms tingsrätt och anförde följande. ”Käranden har inte visat att barnet har sitt hemvist i denna tingsrätts domsaga. Med hänsyn till vad som i målet blivit upplyst kan det

inte heller utrönas någon annan behörig domstol inom vars domsaga barnet har sitt hemvist. Målet skall således tas upp av Stockholms tingsrätt.”

Den 24 juni 1997 utfärdade Stockholms tingsrätt stämning å BB med adress c/o Chefen för Lokala skattekontoret i Avesta. Den 30 juni 1997 antecknades på dagboksbladet att Lokala skattekontoret i Avesta hade meddelat att Rikspolisstyrelsen skulle försöka ta reda på BB:s adress. Enligt en anteckning på dagboksbladet från den 20 oktober 1997 har DD vid Rikspolisstyrelsen uppgett att hon varit i kontakt med svaranden och framfört att denna på något sätt borde ingå i svaromål och att svaranden – såvitt fick förstås – inte hade för avsikt att på något sätt bidra till målets handläggning.

I en skrivelse daterad den 27 oktober 1997 förklarade sig advokaten – – – villig att åta sig uppdraget som god man om tingsrätten skulle förordna en sådan för svaranden. Den 28 oktober 1997 förordnade tingsrätten, enligt 11 kap. 3 a § och 20 kap. 2 § föräldrabalken, – – – till god man för att tillvarata BB:s rätt i det aktuella målet. Samma dag inkom AA:s ombud, advokaten – – –, till tingsrätten med en skrivelse i vilken han hemställde om polisdelgivning med svaranden via Rikspolisstyrelsen om svaranden ännu ej blivit delgiven. Enligt en tjänsteanteckning den 29 oktober 1997 påkallade AA:s ombud inte något beslut i fråga om delgivning då han mottagit underrättelse om god man för svaranden.

Genom Stockholms tingsrätts, avd. 7, dom den 14 januari 1998, tillerkändes AA rätt till umgänge med CC varannat veckoslut, lördag eller söndag, i den omfattning som kontaktperson som utses av socialtjänsten i Avesta kommun kan medverka. Av tingsrättens domskäl framgår att tingsrätten vid sin bedömning bortsåg från frågan huruvida verkställighet av domen kan ske.

Anmälan remitterades till tingsrätten för upplysningar enligt följande.

1. Vilka överväganden gjordes i samband med delgivningen av stämningen med svaranden i juni 1997? Vilka åtgärder vidtog tingsrätten för att erhålla information om svarandens personuppgifter (jfr prop. 1990/91:153 s. 119).
2. Vilka överväganden gjordes inför förordnandet av god man för svaranden?
3. Den meddelade domen går sannolikt inte att verkställa så länge svaranden har fingerade personuppgifter. Vilka överväganden gjorde tingsrätten i detta avseende?

Tingsrätten skulle vidare i ett yttrande redovisa sin bedömning av det som kommit fram.

Tingsrätten (lagmannen EE) kom in med följande yttrande.

Vederbörande rådman FF har yttrat sig i ärendet och anfört följande: Eftersom svaranden hade medgivits att använda fingerade personuppgifter gick den väg som stod till buds för delgivning av stämning via Lokala skattemyndigheten i Avesta och Rikspolisstyrelsen. Några andra försök till delgivning än på detta sätt gjordes inte. – Sedan det efter fyra månader slutligt framgått att svaranden inte ville låta sig

delges eller över huvud bidra till handläggningen av målet ansåg jag att förutsättningar förelåg att i överensstämmelse med 20 kap. 2 § första stycket föräldrabalken förordna god man för svaranden. – Beträffande tingsrättens överväganden avseende möjlighet till verkställighet, utöver vad som framgår av domskälen i domen, kan följande anföras. Målet rörde frågan om rätten till umgänge mellan käranden och parternas son, inte svarandens behov av skydd gentemot käranden. Det kunde inte uteslutas att svaranden skulle kunna tänka sig att, i barnets intresse, medverka till ett umgänge under för henne betryggande omständigheter. Att praktiskt ordna ett sådant umgänge torde inte vara omöjligt. Kontaktpersonens medverkan skulle garantera att käranden inte skulle kunna utröna svarandens eller barnets personuppgifter. Jag kan för egen del endast konstatera följande. Den förordnade gode mannen överklagade inte tingsrättens dom. Vid de överväganden som tingsrätten gjort, blir frågan om verkställighet närmast en fråga för länsrätten.

Rättslig reglering

Enligt 1 § första stycket lagen (1991:483) om fingerade personuppgifter (i dess lydelse före den 1 januari 1998) fick Stockholms tingsrätt efter skriftlig ansökan medge en person som var folkbokförd i landet att använda andra personuppgifter om sig själv än de verkliga (fingerade personuppgifter) under högst fem år om det fanns en uppenbar risk att personen kunde bli utsatt för särskilt allvarlig brottslighet som riktade sig mot dennes liv, hälsa eller frihet och om personen inte kunde ges tillräckligt skydd på annat sätt. Frågor om användande av fingerade personuppgifter handlades i övrigt av Rikspolisstyrelsen.

Av 7 kap. 15 § första stycket sekretesslagen (1980:100) följer att sekretess gäller i verksamhet som avser folkbokföringen eller annan liknande registrering av befolkningen för uppgift om enskilda personliga förhållanden, om det av särskild anledning kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs. Enligt andra stycket i samma paragraf gäller sekretess i ärende om fingerade personuppgifter för uppgift om enskilda personliga förhållanden om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon honom närstående lider men.

I 14 kap. 2 § tredje stycket sekretesslagen föreskrivs att sekretess inte hindrar att uppgift om enskilda adress, telefonnummer och arbetsplats lämnas till en myndighet, om uppgiften behövs där för delgivning enligt delgivningslagen (1970:428).

Erhåller domstol i sin rättskipande eller rättsvårdande verksamhet från domstol eller annan myndighet uppgift som är sekretessbelagd där, gäller sekretessen också hos domstolen (12 kap. 1 § första stycket sekretesslagen).

I 20 kap. 2 § första stycket föräldrabalken (FB) föreskrivs att om den, mot vilken talan enligt balken riktas, vistas på okänd ort, skall hans rätt i saken bevakas av god man enligt 11 kap. Av 11 kap. 3 a § FB följer att i de fall som anges i 20 kap. 2 § första stycket FB god man skall förordnas av rätten.

Bedömning

I det mål som kom att handläggas av Stockholms tingsrätt använde svaranden, BB, fingerade personuppgifter. Av uppgifterna i ärendet framgår att tingsrätten hade varit i kontakt med Lokala skattekontoret i Avesta och Rikspolisstyrelsen i syfte att delge svaranden stämning i målet. När BB ännu fyra månader efter det att stämning hade utfärdats inte hade delgivits stämningen, förordnade tingsrätten en god man för att bevaka hennes rätt i målet.

Syftet med fingerade personuppgifter är att hindra att en eller flera förföljare, med hjälp av uppgifter i allmänna handlingar hos en myndighet, får kännedom om var den person som behöver skyddas bor eller vistas. Det finns däremot inte någon laglig möjlighet för den som använder fingerade personuppgifter att undandra sig några förpliktelser. Personen i fråga har inte heller rätt att vägra medverka i ett rättsligt förfarande med hänvisning till att han har fått fingerade personuppgifter. Det är inte otänkbart att personen i fråga kan bli skyldig att inställa sig personligen exempelvis inför allmän domstol (se prop. 1997/98:9 s. 54 f. och s. 72). I förarbetena till lagen om fingerade personuppgifter uttalas bl.a. att det beträffande de riktiga uppgifterna i folkbokföringen skall framgå att personen i fråga använder fingerade personuppgifter. Syftet härmed är att minska problemen för borgenärer och myndigheter m.fl. som har ett legitimt intresse av att komma i kontakt med personen och för att det skall finnas en reell möjlighet för en myndighet eller en tredje man att få klart för sig att den person som de söker nu har registrerats under andra personuppgifter och att de – om de behöver tillgång till dessa uppgifter – kan ha anledning att begära en prövning av om uppgifterna kan lämnas ut till dem (prop. 1990/91:153 s. 119).

Att en person använder fingerade personuppgifter innebär alltså inte att det enbart är Rikspolisstyrelsen som kan få ta del av de sekretessbelagda uppgifterna beträffande personen i fråga. Om en myndighet eller en enskild begär att få ta del av sådana uppgifter skall myndigheten i varje enskilt fall göra en prövning om det föreligger hinder härför på grund av en bestämmelse om sekretess.

Enligt 15 kap. 5 § sekretesslagen skall en myndighet på begäran av en annan myndighet lämna uppgift som den förfogar över i den mån hinder inte möter på grund av bestämmelse om sekretess eller av hänsyn till arbetets behöriga gång. Av bestämmelsen i 14 kap. 2 § tredje stycket sekretesslagen följer att sekretess inte hindrar att uppgift om bl.a. den enskildes adress lämnas till en myndighet om uppgiften behövs där för delgivning. Enligt 2 § delgivningslagen (1970:428) är det den myndighet där målet eller ärendet handläggs som ombesörjer delgivning. Käranden skall visserligen i stämningsansökan ange bl.a. svarandens adress och förhållanden i övrigt av betydelse för delgivning med honom (33 kap. 1 § rättegångsbalken). Med hänsyn till att det för AA torde ha varit nästintill omöjligt att ange sådana uppgifter om BB ålåg det tingsrätten, i varje fall sedan det visat sig att BB inte avsåg att bidra till målets handläggning, att få fram uppgifterna.

Tingsrätten borde således hos t.ex. Rikspolisstyrelsen ha begärt att få del av BB:s adress eftersom denna behövdes för delgivning. Sekretess för adressuppgiften hade

gällt även i tingsrätten till följd av 12 kap. 1 § sekretesslagen. Det kan anmärkas att ett sådant sekretesskydd numera följer direkt av 7 kap. 15 § andra stycket andra meningen sekretesslagen.

Eftersom tingsrätten inte vidtog tillräckliga åtgärder för att delge svaranden eller eftersöka dennas adress saknades underlag för att fastslå att hon vistades på okänd ort. Tingsrättens beslut att förordna god man för svaranden enligt 20 kap 2 § första stycket föräldrabalken var därför inte lagligen grundat.

Tingsrättens dom den 14 januari 1998 innebar att AA tillerkändes rätt till visst umgänge med sin son. Umgänget skulle ske i närvaro av kontaktperson. Möjlighet att mot BB:s vilja verkställa denna dom synes inte föreligga så länge hon har fingerade personuppgifter. Det är visserligen riktigt att frågor om verkställighet prövas av länsrätten som första instans. Det kan dock ifrågasättas det lämpliga i att i ett mål om vårdnad eller umgänge meddela en dom som man kan förutse inte kommer att kunna verkställas (jfr NJA 1992 s. 93).